

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta medzinárodných vzťahov

**Zborník príspevkov
z 10. medzinárodnej vedeckej konferencie
doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov**

***EKONOMICKÉ, POLITICKÉ A PRÁVNE OTÁZKY
MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV 2011***

Ekonomická univerzita v Bratislave
31. máj 2011

**Conference proceedings
10th International Scientific Conference
of PhD. Students and Young Scholars**

***ECONOMIC, POLITICAL AND LEGAL ASPECTS
OF INTERNATIONAL RELATIONS 2011***

University of Economics in Bratislava
May 31st 2011

Vydavateľstvo EKONÓM
2011

Usporiadateľ konferencie:

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave

Recenzenti: prof. Ing. Víťazoslav Balhar, CSc.
doc. PhDr. Milan Márton, CSc.

Zostavovatelia zborníka: Ing. Ján Bocora, Ing. Milan Lukáč, Ing. Viliam Pajtinka

Technická spolupráca: Ing. Matej Buzinkai, Ing. Chalotorn Sinproh, Ing. Peter Reťkovský,
Ing. Marián Šabo

Medzinárodný vedecký výbor:**Predseda:**

prof. Ing. Ludmila Lipková, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Členovia:

prof. Ing. Víťazoslav Balhar, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

prof. Helena Kościelniak

Politechnika Częstochowska, Poľsko

prof. PhDr. Peter Kulašik, PhD.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

prof. PhDr. Zuzana Lehmannová, CSc.

Vysoká škola ekonomická, Praha

doc. PhDr. Ján Lidák, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

doc. PhDr. Milan Márton, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

doc. Yulia N. Nesterenko, DrSc.

Ruská štátna humanitárna univerzita, Moskva

JUDr. Peter Rusiňák, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

doc. PhDr. František Škvrnda, CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Organizačný výbor:**Predseda:**

Ing. Richard Woltemar, PhD.

Členovia:

Ing. Eubomír Billy

Ing. Ján Bocora

Ing. Katarína Cséfalvayová

Ing. Petra Gabrielová

Ing. Lukáš Holas

Ing. Petera Holzerová

Ing. Milan Lukáč

Ing. Peter Reťkovský

Ing. Peter Rusiňák

Ing. Marián Šabo

Za obsahovú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Vydavateľstvo EKONÓM, 2011

ISBN 978-80-225-3271-6

OBSAH

Program konferencie	8
Mgr. Silvia ADAMCOVÁ <i>Interpretácia v jazyku diplomacie</i>	10
Mgr. Dáša ADAŠKOVÁ <i>Perspektívy vývoja vnútrštátneho ozbrojeného konfliktu v Kolumbii</i>	17
Ing. Veronika BARÁTOVÁ <i>Vplyv zahraničného kapitálu na finančné výsledky podnikov počas hospodárskej krízy</i>	27
PhDr. Jana BARÁTOVÁ <i>Medzinárodné vzťahy a sociálno-ekonomický status žien vo svete</i>	33
Ing. Ľubomír BILLÝ, Ing. Miriama VAŠKOVÁ <i>Otvorenie pracovného trhu v Rakúsku a Nemecku pre občanov EÚ-8</i>	42
Ing. Ján BOCORA <i>Energetická diplomacia- implikácie v regióne Kaspického mora</i>	51
Ing. Filip BUŠINA, MBA <i>Ekonomická záťaž v podobe bankovních záruk a pozstávok</i>	60
Ing. Matej BUZINKAI <i>Sociálno-ekonomické aspekty rastu čínskeho hospodárstva</i>	68
Ing. Marek CSABAY, PhD. <i>Obchodná politika ako nástroj rozvoja</i>	73
PhDr. Alexander ČEMEZ <i>Hodžova stredná Európa v súčasnej perspektíve</i>	77
Ing. Soňa DANIŠOVÁ <i>Euroval - Pre a proti európskeho stabilizačného mechanizmu</i>	85
Ing. Denis DOROCHOV <i>Analýza požiadaviek a podmienok pre Rusko v prístupovom procese do WTO</i>	95
Ing. Tomáš DUDÁŠ, PhD. <i>Prílev priamych zahraničných investícií a transfer technológií na Slovensko</i>	105
Ing. Hynek DUŠEK <i>Mezinárodní aspekt udržiteľného rozvoje</i>	114
Mgr. Gabriel EŠTOK <i>Migračný tlak zo severnej Afriky do Európskej únie</i>	123
Peter FARKAS <i>Role of mergers and acquisitions in the global pharmaceutical industry</i>	133

Mgr. Gabriel EŠTOK

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

MIGRAČNÝ TLAK ZO SEVERNEJ AFRIKY DO EURÓPSKEJ ÚNIE

gestok@gmail.com

Abstrakt

Článok sa zaoberá migráciou a procesmi s tým súvisiacimi so zameraním sa na migračné toky zo severnej Afriky do Európy. V úvodnej časti ponúka stručný náčrt stredomorskej migrácie od najstarších čias až do začiatku 21. storočia. V ďalšej časti prezentuje dostupné údaje stavu svetovej a stredomorskej migrácie s dôrazom na nelegálnu migráciu cez Stredozemné more. Súčasťou ďalšej časti je poukázanie na dôsledky migračného tlaku a návrhy riešení renomovaných autorov s následnou charakteristikou migrantov podieľajúcich sa na migrácii zo severnej Afriky. V závere poukazuje na vplyv globálnej finančnej krízy a „jazminových“ revolúcií na stredomorskú migráciu.

Kľúčové slová: migrácia, nelegálna migrácia, Európska únia, severná Afrika

Abstract

The article deals with migration and processes related with a focus on migration's flows from North Africa to Europe. The introductory section provides a brief outline of Mediterranean migration from ancient times until the beginning of the 21st century. The next section presents available data of global and Mediterranean migration status with an emphasis on irregular migration across the Mediterranean Sea. Below part refers to the demonstration of the migration pressure consequences. Moreover, it includes the suggestions of renowned authors how to solve this problem and the characteristics of migrants involved in the migration from North Africa. The conclusion suggests the impact on the global financial crisis and „Jasmine Revolutions“ on Mediterranean migration.

Key words: Migration, Irregular Migration, European Union, North Africa

„Je len málo ľudí z industrializovaných alebo rozvojových štátov, ktorí by v dnešnej dobe nemali osobnú skúsenosť s migráciou a jej účinkov a táto univerzálna skúsenosť sa stala charakteristickou črtou veku migrácie.“

Castles, S. a Miller, M.

*The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*¹

¹ CASTLES, S., MILLER, M.: *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. New York: Macmillan, 2003, s. 5.

1 Úvod

Migrácia je procesom neoddeliteľne spojeným s človekom a spoločnosťou, ktorej je súčasťou. Tak v minulosti ako aj dnes vo významnej miere ovplyvňuje priestor, v ktorom sa odohráva. V súvislosti s akceleráciou globalizačných procesov v posledných desaťročiach sa na jednej strane počet migrantov zvýšil do miery, aká nemá v svetovej histórii obdobu a na druhej strane nadobúda migrácia čoraz výraznejší vplyv na omnoho väčší priestor a širšie spoločenské prostredie.

Migračné toky medzi africkým a európskym kontinentom boli v stredomorskom regióne prítomné od dávnych čias. Už samotné prvotné obývanie európskeho kontinentu je spojené s migráciou homo erectus a homo sapiens. Dobře zdokumentovaným procesom migrácie zo severnej Afriky do Európy bola arabská expanzia do Španielska od roku 711 n. l., kedy Arabi prekročili Gibraltársky prieliv a vstúpili na pôdu vtedajšej vizigótskej Hispánie a vybudovali provinciu Arabskej ríše Al Andalusia.² Jej existencia mala až do 15. storočia významný vplyv na dianie v širšom európskom prostredí. Menej známe sú snahy o obsadenie južných oblastí Európy, konkrétne Balkánskeho a Apeninského polostrova. V rokoch 842-1038 bol na Sicílii vybudovaný Sicílsky emirát prislúchajúci Arabskej ríši.

Nútená migrácia afrických černochoch ako pracovnej sily bola v 17. storočí smerovaná takmer výhradne na americký kontinent, a preto môžeme konštatovať, že zasiahla Európu iba okrajovo. Studená vojna v spojení s dekolonizačným procesom znamenali vytvorenie prostredia pre medzinárodnú migráciu smerom z bývalých afrických kolónii do štátov bývalých kolonizátorov v Európe, najmä do Francúzska a Belgicka. Tento proces bol v 60. a 70. rokoch posilnený dopytom po pracovnej sile v rýchlo sa rozvíjajúcom priestore novovzniknutého Európskeho hospodárskeho spoločenstva, ale aj snahou riešiť negatívny demografický vývoj. Zo severnej Afriky išlo najmä o imigráciu z Maroka, Tuniska a Alžírsku. S odstupom času hodnotíme, že neželané dôsledky, ktoré sa s imigráciou nevyhnutne spájajú, na seba nenechali dlho čakať a nemilo prekvapili európske krajiny, cieľové destinácie pre tieto pohyby. Ropný šok v roku 1973 prvýkrát ukázal výraznú negatívnu tvár zahraničnej migrácie, keď sa migranti zo severnej Afriky nevrátili do svojej domovskej krajiny aj napriek vzrastu nezamestnanosti v Európe, čo samozrejme vyvolalo sprísnenie imigračnej politiky európskych štátov. Práve s týmto procesom je spojený aj významný nárast nelegálnej migrácie zo severnej Afriky do európskych krajín. V 90. rokoch bola migrácia zosilnená vojnovými konfliktmi v oblasti Blízkeho východu ako aj v rôznych oblastiach Afriky.³

Migrácia vždy bola a aj v súčasnosti je prostriedkom ľudí na zlepšenie ich životnej situácie, nech sú už motívy takéhoto konania akékoľvek. Prináša so sebou mnoho pozitívnych momentov, napríklad prílev nových kultúrnych vplyvov a vzorcov, rozvoj hodnôt a tolerancie, ale aj ekonomické vplyvy, akými je napríklad tzv. „prílev mozgov“, riešenie demografickej krízy a rovnako aj príchod lacnej pracovnej sily do pozícií, o ktoré domáce obyvateľstvo z rôznych dôvodov nemá záujem. Odvrátenou stranou migrácie je strach z nepoznaného, intolerancia prerastajúca až do xenofóbneho myslenia a konania, ale aj riziko humanitárnych výziev, ktoré so sebou migrácia, najmä po mori, prináša.

Nárast miery migrácie v poslednom období vytvoril priestor pre intenzifikáciu tejto témy v politických diskusiách, na jej zneužívanie populistickými stranami a ich predstaviteľmi v záujme presadzovania vlastných politických cieľov a dosahovania moci, pričom rast preferencií pre nacionalisticko-populistické hnutia pozorujeme už nejaký čas aj vo

² Na čele arabských vojsk zo severnej Afriky v roku 711 n. l. stál generál Tarik ibn Ziyad, podľa ktorého je pomenovaný samotný Gibraltar – Gibr Tariq v preklade Tarikova skala.

³ LIĐÁK, J.: Medzinárodná migrácia v Európe v jej historickom kontexte. In: Almanach - Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky, 2/2008, s. 15-32.

viacerých krajinách Európy. V súčasnosti vidíme intenzifikáciu záujmu o túto problematiku aj v Slovenskej republike.

2 Aktuálny stav migračných procesov

OSN za migranta považuje jedinca, ktorý pobýva v hosťujúcej krajine minimálne tri mesiace (krátkodobá migrácia), avšak zväčša ide o migrantov s pobytom dlhším ako jeden rok (trvalá migrácia). Migranti sú rozmiestnení vo svete nerovnomerne, až 60% sa ich nachádza vo vyspelých rozvinutých štátoch. Podľa údajov *World Migration Report* vydávaných Medzinárodnou organizáciou pre migráciu (IOM) od roku 2000 neustále stúpal počet migrantov vo svete. Zatiaľ čo v roku 2000 sa ich počet odhadoval na 150 miliónov, v roku 2010 ich počet stúpol na približne 214 miliónov. Predpoveď tejto organizácie tvrdí, že toto číslo do roku 2050 stúpne na 405 miliónov⁴, pričom jeden z troch migrantov vo svete dnes žije v Európe a migranti v Európe dnes tvoria 8,7% z celkového obyvateľstva starého kontinentu. Najväčší podiel na raste počtu migrantov v Európe znášajú štáty na juhu, ktoré od roku 2005 prijali 3,4 milióna migrantov, čo znamená priemerný ročný nárast v týchto krajinách o 5,2%.⁵

Tabuľka č. 1: Medzinárodní migranti podľa svetových regiónov, 1970–2005 (v miliónoch)⁶

Rok	1970	1980	1990	2000	2010
Rozvinuté štáty	38,3	47,7	89,7	110,3	n. a.
Rozvojové štáty	43,2	52,1	64,3	64,6	n. a.
Spolu	81,5	99,8	154,0	174,9	214

Významná časť týchto migrantov prichádza do Európy z oblasti severnej Afriky. *Mediterranean Migration 2008-2009 Report* inštitúcie Robert Schuman Centre for Advanced Studies, ktorá sa zaoberá migráciou zo severnej Afriky a Blízkeho východu, ponúka prehľad migračného procesu do jednotlivých častí sveta (Tabuľka č. 2). Na prvý pohľad je evidentné, najmä pri porovnaní oficiálnych štatistík EÚ a štatistík krajín pôvodu migrantov, že presné vyčíslenie počtu migrantov nie je možné, čo je spôsobené rôznym spôsobom zberu dát, metódami výpočtov, ale aj charakterom samotného zdroja, ktorý tieto údaje prezentuje. Ako je vidno v Tabuľke č. 2, EÚ je v najväčšej miere cieľovou destináciou pre migrantov z krajín severnej Afriky. Najvyšší prílev imigrantov do Európy prúdi z Tuniska, za ktorým nasleduje Maroko a Alžírsko.

⁴ KOSER, K., LACZKO, F.: World Migration Report 2010 – The Future of Migration: Building Capacities for Change. Ženeva: IOM, 2010, s. XIX.

⁵ FISCHER, J. a kol.: Living together - Combining diversity and freedom in 21st-century Europe. Council of Europe, 2011, s. 27. [online], [cit. 31/04/2011]. Dostupné na internete: <<http://book.coe.int/ftp/3664.pdf>>.

⁶ KOSER, K.: International Migration: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University, 2007, s. 5.

Tabuľka č. 2: Migranti zo severnej Afriky - štatistika z roku 2008⁷

Krajina pôvodu	Európska únia		Arabské krajiny	Zvyšok sveta	Spolu
	Štatistiky EÚ	Štatistiky domácej krajiny			
Alžírsko	811 826	1 118 674	72 887	23 491	1 215 052
Egypt	177 674	106 398	1 928 160	381 400	2 415 958
Líbya	28 096	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
Maroko	2 102 534	2 837 654	281 631	173 314	3 292 599
Tunisko	6 341 425	8 193 517	2 704 793	1 729 450	12 627 760

Odhaduje sa, že 10-15% z celkového počtu migrantov sú migranti nelegálni.⁸ Podľa údajov Európskej komisie od roku 2005-2007 bolo zadržaných až 1,4 milióna nelegálnych migrantov, z čoho bolo v rovnakom období vyhostených 760 000.⁹ Je pritom veľmi ťažké presne určiť ich počet. Viaceré štatistiky sa v týchto číslach rozchádzajú, ale aj napriek tomu môžeme predpokladať, že sa počet nelegálnych migrantov v EÚ pohybuje rádovo v desiatkach miliónov. Zhoda analytikov však panuje v téze, že za poslednú dekádu je nárast nelegálnej migrácie vo svete permanentne prítomný.

3 Migrácia zo severnej Afriky a jej následky

Migráciu ako takú nie je možné vnímať výhradne lokálne. Prebieha často medzi viacerými regiónmi, ktoré sú spoločensky a kultúrne odlišné. Príkladom takéhoto pohybu skupín obyvateľov je aj migrácia odohrávajúca sa v stredomorskom regióne. Stredozemné more je jednou z významných častí pomyselných hraníc medzi západnou európskou civilizáciou a arabsko-islamskou civilizáciou. Práve migračné procesy medzi štátmi Európskej únie a regiónom severnej Afriky zvaným Maghreb (Maroko, Alžírsko, Tunisko, Líbya) sú pre analýzu problematiky migrácie zaujímavým javom.

Mnohí z nelegálnych migrantov sa do cieľovej krajiny dostanú legálne, avšak vedome alebo nevedome porušujú dovolenú dĺžku pobytu. Druhá skupina nelegálnych migrantov predstavuje osoby, ktoré nelegálne prekračujú hranice štátov s cieľom usadiť sa z ich pohľadu vo výhodnejšom prostredí. Nelegálna migrácia do Európy prebieha rôznymi trasami a spôsobmi – po súši, vzduchom, no práve migrácia cez Stredozemné more je čo do počtu najfrekvencovanejším miestom prechodu. Východiskovými miestami migrácie z Afriky do Európy sú najmä tuniské, marocké a líbyjské pobrežia. Dôležitá je ich geografická poloha, ale predovšetkým blízkosť európskej a africkej pevniny.

Najkratšia vzdialenosť Európy od Afriky, ak neberieme do úvahy španielske enklávy Ceuta a Melilla, je Gibraltarský prieliv spájajúci Španielsko a Maroko, ktorý je v najužšom mieste široký 14 kilometrov, pričom jeho dĺžka je 90 kilometrov. Za relatívne malú môžeme považovať aj vzdialenosť Tuniska od Talianska, konkrétne na ostrov Sicília a jeho príľahlé ostrovy, keďže vzdialenosť na ostrov Pantelleria je okolo 80 km a na ostrov Lampedusa

⁷ FARGUES, P.: Mediterranean Migration 2008-2009 Report. San Domenico di Fiesole: Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2009. [online], [cit. 5/05/2011]. Dostupné na internete: <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/11861/CARIM%20Migration_Report%202008-2009%20revised%20Oct09.pdf?sequence=3>.

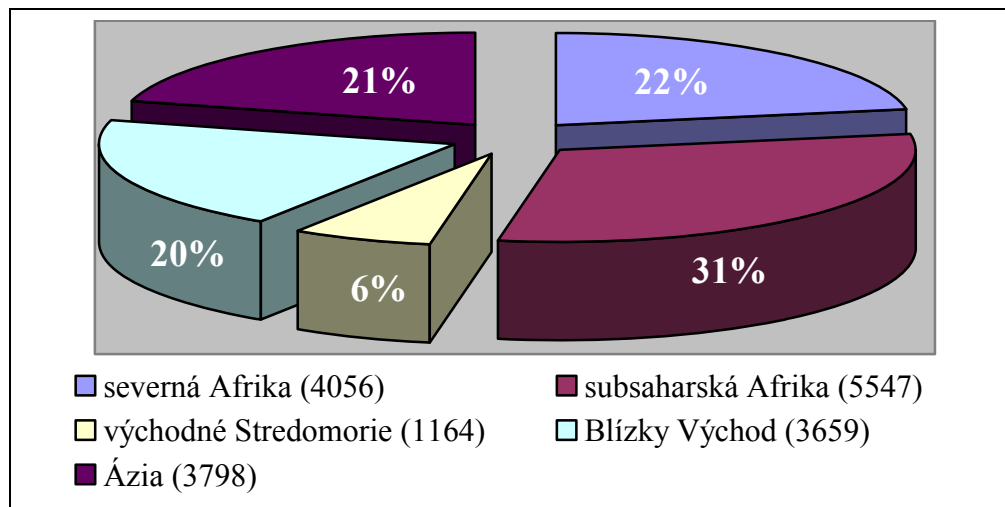
⁸ HATTON, T. J., WILLIAMSON, J. G.: What Fundamentals Drive World Migration? In: Discussion Paper. 23/2003, s. 9. [online], [cit. 20/05/2011]. Dostupné na internete: <http://www.wider.unu.edu/publications/working-papers/discussion-papers/2003/en_GB/dp2003-23/>.

⁹ KOSER, K.: International Migration: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University, 2007, s. 27.

približne 138 km. Najnovšou stredomorskou migračnou trasou najmä z východnej časti Stredozemného mora je letecké spojenie na Maltu, odkiaľ migranti do Európy pokračujú námornou prepravou.

V posledných rokoch sme svedkami zmien v procesoch nelegálnej migrácie v Stredomorskom prostredí, kedy krajiny severnej Afriky prestávajú byť hlavným zdrojom migrantov do Európy, ale stávajú sa tranzitnými destináciami pre migráciu zo subsaharskej Afriky. Ako ukazuje *Graf č. 1*, už v roku 2002 prevýšil počet migrantov zo subsaharského regiónu zadržaných talianskymi úradmi počet migrantov s pôvodom v severnej Afrike. Trend zvyšovania pomeru počtu emigrantov z centrálnej Afriky k počtu migrantov zo severnej Afriky v posledných rokoch stúpa.

Graf č. 1: Pôvod nelegálnych migrantov zadržaných na Sicílii a príľahlých ostrovoch, rok 2002¹⁰

Migračné toky z tejto oblasti pramenia v Somálsku, odkiaľ vedie migračný koridor cez Addis Abebu a Chartúm do Líbye, resp. cez Keňu a Ugandu do Sudánu, neskôr cez Etiópiu. Ďalšie koridory smerujú z Nigeru a Čadu na jednej strane do Líbye a následne do Tuniska, respektíve migrácia z týchto krajín subsaharského regiónu do Alžírsku, pričom sa tento koridor rozdeľuje v centrálnej časti Alžírsku smerom na východ do Líbye a následne opäť do Tuniska alebo smerom na západ do Maroka. Cieľovými destináciami je viacero štátov európskej dvadsaťsedmičky, avšak vyodenie migrantov prebieha podľa údajov Eurostatu takmer výhradne na pobreží Talianska a Španielska.¹¹ Práve pod zvyšujúcim sa prílivom migrantov do severoafrického regiónu sa však postupne severná Afrika stáva konečným cieľom, keďže nie všetci migrujúci sa na južnom pobreží Stredozemného mora vydajú do Európy, ale rozhodnú sa zostať práve v štátoch severnej Afriky.

4 Migranti zo severnej Afriky

Robert Schuman Centre for Advanced Studies rozlišuje tri druhy migrantov zo severovýchodnej Afriky. Prvú skupinu tvoria nelegálni pracovní migranti. Ide o migrantov reagujúcich na aktuálny dopyt po pracovnej sile istého typu, ktorí nespĺňajú podmienky pre legálne zamestnanie sa v EÚ, no ich domáca situácia nevytvára priaznivé podmienky pre

¹⁰ SØRENSEN, N: Mediterranean Transit Migration. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2006, s. 38.

¹¹ Blížšie pozri: European Statistics. [online], [cit. 14/04/2011]. Dostupné na internete: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.

zamestnanosť vo vlastnej krajine. Druhým typom sú utečenci, ktorí sa nelegálnou migráciou snažia opustiť negatíva, ktoré sú spojené s konfliktami v ich krajinách. Tretím typom sú tranzitní migranti. Táto skupina je relatívne novým javom, ktorý sa objavil s relatívnym zlacnením cestovania, pričom migranti tohto typu sú motivovaní vycestovať za lepšou životnou úrovňou alebo sú inými migrantmi k pohybu tlačení. Často sú títo migranti umiestnení v záchytných táboroch na pobreží Stredozemného mora, keďže nespĺňajú prísne podmienky na získanie povolení a víz na vstup do EÚ.¹²

Dôvody uvedenej migrácie môžu byť rôzne. Väčšinu týchto osôb považujeme za ekonomických migrantov smerujúcich za víziou lepšej kvality života, keďže dnešný globalizovaný svet umožnil komparáciu kvality životných, sociálnych a politických podmienok života v týchto dvoch regiónoch, ale samozrejme sa na tomto pohybe podieľajú aj migranti utekajúci pred perzekúciami domácich režimov.

Stredomorská migrácia pritom v sebe nesie viacero negatívnych momentov a to aj samotného existenčného ohrozenia migrantov. Pravidelne sa stáva, že more vyplaví na plážach Španielska, Francúzska a Talianska, ale aj v Líbyi, Tunisku a Maroku vraky lodí, ale najmä telá migrantov pokúšajúcich sa o prekonanie tejto prírodnej hranice medzi Európou a Afrikou. Ešte ťažšie, ako zistiť reálne čísla nelegálnej migrácie, je zistiť presné čísla ľudí, ktorým sa prechod cez Stredozemné more nepodaril a našli v ňom svoju smrť. Podľa odhadov, pri pokuse o nelegálne prekročenie Stredozemného mora zahynie ročne okolo 2000 migrantov. Mnoho týchto tiel a vrakov nikdy neobjavia na juhu ani na severe Stredozemného mora.

Ďalšou problémovou skutočnosťou migrácie sú právne aspekty tohto procesu. Ide o otázky práva na vylodenie sa na bezpečnom mieste, právo na ochranu života utečencov a právo na záchranu na mori a z toho vyplývajúca potreba predchádzania humanitárneho nebezpečenstva a reakcia na toto nebezpečenstvo, prejavujúca sa konkrétne v ochrane života migrantov a s tým súvisiaca tvorba záchranného systému.¹³

Inou otvorenou otázkou migrácie v Stredomorí je nárast kriminality, ktorá je s týmito procesmi neoddeliteľne spätá. Ide o významné bezpečnostné riziká a problémy, z ktorých medzi najzávažnejšie môžeme zaradiť obchodovanie, cezhraničná kriminalita ale aj drogová kriminalita. Teroristické útoky na newyorské dvojčičky ako aj teroristické útoky v Madride a Londýne ešte väčšmi zväzňujú obavy z prepojenia medzi migráciou a ohrozením bezpečnosti Európy medzi širokým obyvateľstvom. Čoraz častejšie, a to nielen v krajinách západnej Európy, sa stretávame s názorom, že táto migrácia je trasou, po ktorej sa na európsky kontinent „dováža“ islamský terorizmus. Tento často neodôvodnený strach len posilňuje politické strany v jednotlivých štátoch Európy, ktoré ho zneužívajú, najmä s použitím populistických stratégií, k získaniu vyšších preferencií, čo sa im v poslednom období čoraz úspešnejšie aj darí.

5 Riešenia nelegálnej migrácie

Prístup k migrácii zo severnej Afriky do EÚ a riešenie negatívnych prejavov imigrácie je pre štáty stredomorského regiónu krátkodobou aj dlhodobou výzvou. V posledných desaťročiach sa práve do tlmenia týchto procesov investovalo nespočítateľné množstvo peňazí. K riešeniu spomínaných problémov rozlišujeme dva základné prístupy:

¹² Irregular Migration. [online], [cit. 20/05/2011]. Dostupné na internete: <<http://www.carim.org/index.php?callContent=239>>.

¹³ Bližšie pozri: Medzinárodná zmluva o bezpečnosti ľudského života na mori (1974), Medzinárodná zmluva o vyhľadávaní pomoci na mori (1979), Zmluva o právach utečencov (1951)

1) riešenie následkov migračných procesov

Príklad poskytnutia možných východísk pre riešenie následkov nelegálnej migrácie a to najmä útlm následkov, ktoré so sebou tento proces migrácie priniesol, ponúka v komplexe bodov okrem iných napr. *Medzinárodná organizácia pre migráciu*. Konkrétne poskytuje 10 bodový zoznam požiadaviek, ktoré musia byť splnené, aby bola miera migrácie znížená na únosnú úroveň. Základnými piliermi tejto stratégie je požiadavka presnejších údajov o nelegálnej migrácii pre efektívnejšie a adresnejšie riešenie, posilnenie vymožiteľnosti práva s urýchlením a zjednodušením prechodu cez hranicu, legalizácia štatútu migranta, centrálné riadenie európskej imigračnej a azylovej politiky, regulácia migrácie a zamestnanosti, ale aj budovanie zadržovacích táborov a boj proti prevádzachtvu a obchodovaniu s ľuďmi. Za jedno z najdôležitejších východísk považujeme budovanie partnerstva a spolupráce.¹⁴

2) riešenie príčin migračných procesov

Konceptnejšie aj keď dlhodobejšie riešenie migrácie predstavuje odhalenie a snaha o kompenzáciu príčin, ktoré proces migrácie a jeho následky vyvolávajú. K. Khoser hovorí, že riešením nelegálnej migrácie a jej negatívnych efektov môže byť zmena prístupov k tomuto širokému problému. Volá po prechode od snáh po kontrolovaní nelegálnej imigrácie (*controlling irregular migration*), pod ktorou vládnuce elity majú vo väčšine prípadov na mysli migráciu vo všeobecnosti, k riadeniu nelegálnej migrácie (*managing irregular migration*). Nejde o podceňovanie vážnosti problému nelegálnej migrácie, avšak pri uvedení si, že Kanada, USA, Holandsko, Nemecko a Veľká Británia investujú 17 miliárd USD ročne na kontrolu nelegálnej migrácie a v návaznosti na dosiahnuté súčasné výsledky, je otázka zmeny prístupu nanajvýš aktuálna.

Riešením podľa K. Khosera je investovanie do krajín pôvodu migrácie, aby sa týmto spôsobom vyrovnali ekonomické nerovnosti, čím by sa znížila motivácia opúšťať domovy a migrovať do vyspelejších oblastí. Zároveň je potrebná spolupráca cieľových štátov s domovskými krajinami migrantov, keďže pre tieto môže byť emigrácia v súčasnej podobe často výhodou (odlev nezamestnaných z krajiny, príjmy zo zahraničia, odchod opozície a. i.). Tretím dôvodom je práve zníženie kriminality, obchodovania s ľuďmi a obmedzenie prevádzachtva, ktoré v cieľových krajinách odčerpávali ďalšie zdroje. Ruka v ruke by tento prístup mal byť spojený aj so zavádzaním sofistikovaných nástrojov kontroly prekročenia hraníc (zavádzanie biometrických údajov, spoločné databázy obyvateľov, zjednodušenie podmienok pre legálny vstup a. i.).¹⁵

6 Migrácia po svetovej finančnej kríze a severoafriických „jasmínových“ revolúciách

Globálna finančná kríza ovplyvnila aj procesy migrácie zo severnej Afriky do Európy. V prvom rade v súvislosti s rastom nezamestnanosti v európskych krajinách vytvorila kríza tlak na imigrantov, aby sa vrátili do svojej krajiny pôvodu, čo je však dôležitejšie, zmenšila sa motivácia nových migrantov na príchod do EÚ. S podobným efektom vedúcim k poklesu migrácie v súvislosti s finančnou krízou sme sa stretli už v minulosti, konkrétne pri finančnej kríze v roku 1930 spojenou s poklesom pracovnej migrácie do USA a Francúzska. V súvislosti so znížením ekonomickej výkonnosti štátov EÚ sa vytvoril aj politický tlak na imigrantov, ktorý už žijú v členských štátoch EÚ, o čom svedčí aj nárast preferencií xenofóbnych strán.

¹⁴ KOSER, K., LACZKO, F.: World Migration Report 2010 – The Future of Migration: Building Capacities for Change. Ženeva: IOM, 2010, s 31-44.

¹⁵ KOSER, K.: International Migration: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University, 2007, s. 118 – 119.

Niektoré štáty, ako napr. Česká republika, pristúpili k podpore a spolufinancovaniu odchodu imigrantov do svojej materskej krajiny. Podobné projekty vznikli aj v iných európskych krajinách. Rovnako tak tieto štáty sprísnilo dohľad nad vonkajšími hranicami EÚ.

Problém so zvýšením prilevu migrantov vzrástol na intenzite po vypuknutí nepokojov v Afrike na začiatku roku 2011 v súvislosti s tzv. „jazminovými“ revolúciami. Tieto vypukli v Tunisku a rozšírili sa do ďalších krajín severnej Afriky, napr. Líbye a Egypta, ale aj do východnejších krajín, na Blízky východ. Strach, neistota, ale aj oslabenie kontroly zo strany vládnych štruktúr v týchto krajinách umožnili rozbehnúť migráciu v sile, ktorá vytvorila obrovský tlak na cieľové krajiny. Taliansko už počas protestov v Tunisku pocítilo nárast migrantov v takej intenzite, že muselo vyhlásiť stav „humanitárnej pohotovosti“. Taliansko bolo taktiež nútené posilniť silové zložky v týchto oblastiach a požiadalo o pomoc Európsku úniu, keďže tvrdilo, že stav je natoľko vážny, že ho nedokáže samostatne zvládnuť. Minister vnútra R. Maroni požiadala o „*solidaritu zo strany ostatných členských štátov. Nemôžeme zostať v tomto osamotení*“. Ešte vo februári 2011 hovorila EÚ o prehnannej reakcii a žiadostiam v súvislosti s potenciálnou vlnou utečencov nevyhovela. V tomto čase sa verilo, že migračné pohyby ovplyvnia Európu len minimálne a že ostanú uzavreté na severoafrickom pobreží.

Najväčší nápor postihol a do dnešných dní zaznamenáva taliansky ostrov Lampedusa. Fungujúci tábor pre utečencov tu bol pôvodne vybudovaný pre maximálne 800 migrantov, avšak momentálne sa v ňom nachádza 6000 migrantov, pričom od nepokojov v Tunisku sa na tomto malom ostrove vylodilo už viac ako 30 000 migrantov. Takéto preplnenie ostrova s rozlohou 20 km štvorcových predstavuje časovanú bombu, reálne hrozia protesty, hygienická a humanitárna katastrofa. Obyvatelia ostrova predstavujú v tomto období na danom území menšinu. Rovnaké problémy, aj keď v o niečo menšej intenzite, začínajú mať aj ostatné juhoeurópske krajiny od Španielska až po Rumunsko.

Taliansko kvôli vzniknutej situácii požiadalo o reaktiváciu dočasného ochranného mechanizmu pre vysídlenecov, ktorý umožňuje prerozdeliť istú časť imigrantov do ostatných členských štátov. V tejto súvislosti sa minister vnútra Talianska Roberti Maroni vyjadril: „*Dnes uvidíme, či sa Európa vie zjednotiť a ukázať solidaritu, alebo je to len geografický priestor.*“¹⁶ Návrh Talianska bol ale následne na rokovaní ministrov spravodlivosti v Luxemburgu odmietnutý. Rovnako tak Taliansko podpísalo novú dohodu s Tuniskom o možnosti urýchlenej repatriácie ekonomických imigrantov späť do severnej Afriky.

Taliansko sa po tom, čo nezískalo podporu a pomoc od ostatných štátov EÚ, rozhodlo túto situáciu riešiť zavedením dočasného povolenia na pobyt imigrantom z Tuniska, čo znamenalo slobodný pohyb po celom Schengenskom priestore. Tento krok samozrejme vyvolal nevôľu ostatných štátov, napríklad Francúzska, ktoré spochybnilo zákonnosť takýchto krokov a avizovalo znovu zavedenie hraničných kontrol s Talianskom.

7 Záver

Imigračný tlak zo severnej Afriky do Európy bol v Stredomorskom regióne vždy historicky prítomný. Dvadsiate storočie spojené s akceleráciou globalizácie, rozvojom informačných technológií, ale aj možnosti cestovať širokým vrstvám vynieslo počty imigrantov do vysokých čísel. Následné udalosti v štátoch severnej Afriky vytvorili v priebehu niekoľkých mesiacov tlak na južnú hranicu Schengenského priestoru, ktorý prekročil celoročné maximá z posledných rokov.

¹⁶ Francúzi chcú opäť postaviť hranicu s Talianskom. [online], [cit. 15/05/2011]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/francuzi-chcu-opat-postavit-hranicu-s-talianskom-016915>>.

Ochrana spoločnej hranice EÚ však dopadla len na plecia štátov južnej Európy, čo odhalilo nedostatky vo fungovaní spoločnej európskej politiky v tejto problematike. Potvrdili potrebu vytvorenia spoločnej imigračnej a azylovej politiky, ktorá nemôže byť len ambíciou európskych rokovaní a dokumentov, akým je aj naposledy schválený Štokholmský protokol, ktorý spoločné riešenie problému zatiaľ iba deklaruje. Pomoc by sa mala zamerať najmä na posilnenie technických a personálnych možností, koordináciu politik Európskej únie, ale najmä humanitárnu pomoc v táborech v južnej Európe i v krajinách severnej Afriky. Neexistencia spoločných zásad a pravidiel oslabuje stabilitu európskej dvadsaťsedmičky omnoho viac ako migrácia samotná. Dôkazom sú požiadavky revízie schengenských zmlúv niektorými členskými štátmi, ktoré by umožnili obmedzenie voľného pohybu osôb po EÚ. Ten je však jedným z pilierov európskej integrácie súčasnosti. Taliansko ostalo pri riešení problémov súvisiacich s poslednou migračnou vlnou osamotené. Aj toto sú výzvy európskej imigračnej politiky a európskej politiky ako takej do 21. storočia.

Zoznam použitej literatúry

1. CASTLES, S., MILLER, M.: The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. New York: Macmillan, 2003, 338 s.
2. FARGUES, P.: Mediterranean Migration 2008-2009 Report. San Domenico di Fiesole: Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2009. [online], [cit. 5/05/2011]. Dostupné na internete:
<http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/11861/CARIM%20Migration_Report%202008-2009%20revised%20Oct09.pdf?sequence=3>.
3. FISCHER, J. a kol.: Living together - Combining diversity and freedom in 21st-century Europe. Council of Europe, 2011, 79 s. [online], [cit. 31/04/2011]. Dostupné na internete:
<<http://book.coe.int/ftp/3664.pdf>>.
4. HATTON, T. J., WILLIAMSON, J. G.: What Fundamentals Drive World Migration? In: Discussion Paper. 23/2003, 23 s. [online], [cit. 20/05/2011]. Dostupné na internete:
<http://www.wider.unu.edu/publications/working-papers/discussion-papers/2003/en_GB/dp2003-23/>.
5. KOSER, K.: International Migration: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University, 2007, 152 s.
6. KOSER, K., LACZKO, F.: World Migration Report 2010 – The Future of Migration: Building Capacities for Change. Ženeva: IOM, 2010, 272 s.
7. LIĎÁK, J.: Medzinárodná migrácia v Európe v jej historickom kontexte. In: Almanach - Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky, 2/2008, s. 15-32.
8. SØRENSEN, N.: Mediterranean Transit Migration. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2006, 161 s.
9. European Statistics. [online], [cit. 14/04/2011]. Dostupné na internete:
<<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>.
10. Francúzi chcú opäť postaviť hranicu s Talianskom. [online], [cit. 15/05/2011]. Dostupné na internete:
<<http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/francuzi-chcu-opat-postavit-hranicu-s-talianskom-016915>>.
11. Irregular Migration. [online], [cit. 20/05/2011]. Dostupné na internete:
<<http://www.carim.org/index.php?callContent=239>>.

Kontakt:

Mgr. Gabriel Eštok

Katedra politológie

Filozofická fakulta

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach